

Elizen arteko Bibliaren itzulpen taldea

Dionisio Amundarain
Lazkao, 1988ko Irailak 10

Sarrera

Lehenik, itzulpen taldearen izenaren zergatikoa eta nondik norakoa adierazi behar.

Itzulpen hau protestante eta katolikoan arteko lan gisa gogoeman zen, eta halaxe burutu. Ezin eman, beraz, itzulpen ekumenikotzat: kristau eliza askok ez du eskuhartu lanean. Bestalde, antzeko lanean, erdarazkoetan erabili ohi den "*interkonfesional*" hitza ez zen egokitzat eman; hain zuzen ere, euskaraz "*konfesio*" hitzak inguruko hizkuntzetan duen esanahi zabalik ez zuelako.

Hala, kristau eliza diferenteren lana adierazteko erabili da **Elizen Arteko Biblia** izena.

Esan beharra dago, bestalde, lan honetan protestanteen ordezkaritza "Bibli Elkarte Batuak" delako erakundeak hezur-mamitzen duela; katolikoan aldetik, berriz, apaiz diozesiar eta fraile talde bat aritu dela.

Esan beharra, era berean, honelako elkar lanak ez direla jadanik noizbehinkako edo pasadizokoak kristau elizen artean. Hain zuzen

ere, Batikanoko Kristauen Batasunerako Idazkaritzak eta Bibli Elkarte Batuak hitzarmendua dute honelako lanetarako araudia. Eta egin ere, kasu eta hizkuntza askotan egin dira —eta ari dira egin— antzeko itzulpenak. Gure hau bat gehiago, beraz.

1.

Taldearen sorrera eta garapena

Biblia osoa euskaratzeko asmoa edo gogoia, talde honetan ari izandako zenbaiti dagokionez, frankismoaren garaikoa da. Euskal fraile eta serorek Loiolako Gogartetxean egin ohi zituzten bileretako batean JAKIN taldeko batek harrotu zuen jadanik arazoa. Une hartan ez zuen asmoak lur umoturik aurkitu. Halere, ez zen galdu hazia. Belarriz-belarri zebilen. Halako batean, 1977aren hasieran edo, protestanteak lan berean esku hartzeko prest zeudela agertu zen.

Hala, zenbait harat-honatan ondoren, mintegi bat antolatu zen Arantzazun urte bereko irailerako.

Protestanteek hartu zuten Mintegiaren ardura: bai gonbiteak egi-tea, bai Mintegiaren egitaraua planteatu eta burutzea, bai alderdi ekonomikoa.

Garai hartan Bibli Elkarte Batuak Madrilen zuen arduradunak, Ignacio Mendoza jaunak, honela adierazi zuen Mintegiaren xedea gonbitearekin bidalitako eskutitzean —laburtu egin da hemen Mendozaren eskutitza eta eratu:

- Bibli itzultzaileentzat Mintegia 1977ko irailaren 12tik 17ra egingo da Arantzazun;
- Xedea: Biblia hizkuntza modernoetara itzultzeak planteatzen dituen askotariko problemak zorrotasun zientifiko-ko aztertzea;
- Euskara batura itzultzea da asmoa, ahalik eta euskaldun gehienek esku jartzeko;

– Bide batez, 1968ko ekainean Kristauen Batasunerako Idazkaritzak eta Bibli Elkarte Batuak hitzarmendu zuten arautegiaren arabera, Elizen Arteko Biblia itzulpen hau eginez, euskal herriari kristau fedearen zinezko aitortpena eskaini nahi diogu;

– Itzultzaileentzako Mintegiaren Egitarauak, funtsean, honako hauek hartuko ditu: gaurregun mundu zabalean Bibli itzulpenarako erabili ohi diren metodo linguistikoak eta exegetikoak aztertzea, elizen arteko itzultzaile eta berrikusle taldea antolatzea, eta elizen arteko jendez osatutako talde mixtoak sorreraz ditzakeen problemak eztabaidatzeko eta erabakitzeko bideak aztertzea.

Honaino Mendozaren eskutzaren muina. Era berean, Paulo Agirrebaltzategik, Tolosatik, urte bereko ekainaren 11n, eskutitz bana bidali zigun zenbait jenderi, bertan esaten denez, 40ren bati, Ig. Mendozaren gonbitea berretsiz. Paulok zioenez, hilabete bat lehentxeago bilera bat egina zuten arazo honetaz, Donostian, lau lagunok: Ig. Mendoza, “Verbo Divino” argitaletxeko Gimeno, Eustasio Etxezarreta eta Paulok berak. Bertan erabaki bide zuten aipatu Mintegia antolatzea. Honetan parte hartzeak ez zekarren —Paulok berean dioskunez— itzulpen lanean aritu beharrik.

Geroxeago, Abuztuaren 21ean, Mendozak beste eskutitz bat bidali zigun Mintegiko gai erabilera gehiago zehaztuz: Itzulpenaren Teoriaz, Tubingako Unibertsitatean, Teologia Ebanjelikoaren Fakultatean, hebraierako eta Itun Zaharreko irakasle zen Peter Rürger arituko zen; Herri-Hizkuntzetarako Itzulpenez, berriz, Mendoza berak arituko zen.

Hala, irailaren 12tik 17ra talde handia bildu ginen Arantzazun Mintegirako. Esan behar da, giro ezin atseginago izan zela, bai jende giroa, bai eguraldi giroa. Baina, asmotan jendeak zerabilen lanari ekiteko orduan, lan talde zehatza eratzean alegia, arazoa ez zen hain erraza izan: albokoa zamatzeari ekiten bait zioten denek. Halere, zenbait bai-erdi eman zen.

Mintegia amaitu, eta jendea barreiatu, telefonoz, eskutitzez eta zenbait elkar-bisitez, bai-erdiak bai-oso bihurtzeari ekin zitzaion. Eta 1978ko urtarrilerako taldetxoa egin xamarturik zegoen. Egin xamarturik. Izan ere, taldea ez da behin ere itxia izan, gaurregun ez den bezalaxe. Batzuk hurbilago, besteak urrunago, irekia da taldea, guztiz.

Taldeak bildurik, lan prozedura aztertzea, zehaztea eta erabakitzea zen hurrengo arazoa. Hori ere 1978ko urtarrilaren azken alderako erabakirik gelditu zen. Itun Berria zen garai hartan helburu. Eta liburu bakoitzaren itzulpenak hiru aro edo etapa nagusi izango zituen:

Oinarrizko taldea

Talde honek prestatuko zuen oinarrizko itzulpena. Honelako sei talde moldatu ziren, guztira 14 lagun inguru arituko zirelarik, baina talde bakoitzean 2 edo 3 lagun: exegeta bat gutxienez eta bat edo bi euskal idazle trebatu oinarrizko talde bakoitzean. Itun Berria osatzen duten 27 liburuak 6 talde horien artean banatu ziren. Ezin esan, talde horiek guztiek azkeneraino eutsi ziotenik; baina, funtsean, hasieran erabakiari aski iraunkorki eutsi zitzaion.

Berrikusketa taldea

Oinarrizko taldeak egindako itzulpena berrikustea zen talde honen xedea. (Bide batez esan, Itun Zaharraren itzulpenean Berrikusleen egitekoa asko aldatu dela; lan prozedura, alegia, aski aldatu da Itun Zaharrekoan; hemen Itun Berrikoan izandako lan prozeduraz ari gara.) Lan honetarako, seiren bat lagunek osatutako taldea izendatu zen; sei lagun horiez gainera, aztertzeak zen liburuaren oinarrizko itzulpena egin zuen taldeko bat. Beraz, zazpi lagun.

Talde honen egitekoa guztiz astuna izan zen. Eta Itun Berriaren lana itxura gabe luzatu eta zaildu zuen: eztabaida luzeak, irtenbiderik gabek askotan, antzuak mila bider. Esan bezala, berrikuste

lan hau asko arindu behar izan da Itun Zaharraren itzulpena planteatzerakoan.

Bateratze-lana

Azkenik, Itun Berriko liburu guztiei batasuna emateko, sei laguneko taldea hautatu zen. Talde honek eman zion lan guztiari azken ukitua.

Horrenbestez, itzulpen taldea eta lan prozedura erabakirik zeuden. Baina, aurrez esan bezala, talde irekia izan da beti itzulpen talde hau. Hona segidan, lanean, gutxi-asko, ari izandakoak: Ig. Mendoza, protestanteen ordezkari; Dionisio Amundarain, koordinatzaile; Felipe Fuenterrabia, exegeta; Ramon Irizar, exegeta; Joan Apezetxea, exegeta; Joxe Goitia, exegeta; Periko Nuñez, exegeta; Joxe Luis Aperribai, itzultzaile; Jesus Mari Arrieta, Itzultzaile; Joxe Arregi, itzultzaile; Mikel Plaza, itzultzaile (zendua); Joxe Mari Aranalde, berrikusle; Joxe Mari Rementeria, berrikusle. Gutxiago arituak besteok: Pierre Andiazabal, Joxe Luis Elortza, Fernando Mendizabal, Joxe Antonio Pagola, Gandarias.

Aipamen berezia Joan Miren Olaizolak merezi du. Protestanteen izenean ari izanak. Lan izugarria egin zuenak, mila idarokizun eta zuzenketa proposatuz.

Aipatzekoa da, era berean, *irakurle* gisa ari izandako taldea. Izan ere, liburu bat erdi-bukatutzat eman orduko, hainbat laguni bidaltzen zitzaion hizkera aldetik azter zezan: herrikoitasuna, ulerkortasuna e.a. aztertzeko. Talde honetatik ere, gehiegi ez bazen ere, hainbat idarokizun jaso zen.

Itun Berria bukatzean, garapenari dagokionez, 1982tik 1986ra, lozorroan bezala geratu zen taldea. Halere, Itun Berriaren 2. argitalpena prestatzea zela eta, 86an berriro bildu ziren aurreko itzulpen lanean gehien aritu izandakoak: Felipe Fuenterrabia, J. Mª Rementeria, Joxe Luis Aperribai, Joxe Mari Aranalde, Jesus Mari Arrieta, Dionisio Amundarain, Ramon Irizar eta Joxe Arregi katolikoan al-

detik, eta Jan de Waard eta Hartberg protestanteen aldetik. Eta Itun Zaharraren itzulpenari ekitea erabaki zuten. Lan honetan dihardu taldeak une unetan 1987az geroztik.

2.

Itun Berriaren itzulpenean helburu eta irizpideak hizkuntz ereduaren eta traduktologiaren aldetik

Itun Berria eta Zaharra

Esana denez, hurbileko helburua, 1977an, Itun Berria euskaratzea izan zen. Gogoan izatekoa da, garai hartan ez zegoela, artean, Liturgi Batzordearenik. Ez zela barruntatzen Elizen Arteko Biblia-koen Itun Berria plazaratu baino zerbait lehentxeago argitara eman zena aterako zutenik; are gutxiago euskara batuan emango zutenik.

Dena den, hurbileko asmoak gorabehera, hondo-hondoan Biblia osoa euskaratzekoa zebilen tartean.

Euskara batuan

Esan beharrik ez, hasieratiko asmoa izan zen itzulpena euskara batuan ematea.

Bestalde, jende alfabetuari zuzendua zegoen lana. Gogoan zen, era berean, zenbait zentro teologikotan egiten hasiak ziren euskarazko ikasketa teologikoak: hasi-masiak orduan, gerora guztiz gainbehera etorriak.

Halakoei begira egindako itzulpenak ezin izan hizkera arruntegia, apur bat jaso baizik, baina jende arruntki alfabetatuarengandik ez urrunegia.

Bestalde, ikasketa unibertsitarioei begira, ez zen aski Bibliako testu hutsa ematea; aparailu kritiko gutxieneko bat eranstea ezinbestekotzat eman zen; hala, orri-oinetan erreferentziak eta oharrak eman ziren, eta liburuaren azken aldera hiztegi biblikoa.

Euskalkiak

Euskara batua, taldearen asmotan, ez zen mugatzen zenbait arau ortografiko eta gramatikaletara. Aitzitik, edozein euskalkitako jende alfabetaturi zuzendua. Eta euskalki guztietako edo gehienetako hizkuntz ekarpen aberatsenez hornitua izatea.

Hala, taldea euskalki gehienetako jendez osatzeari ekin zitzaion haseratik: gipuzkoarrak, nafarrak, bizkaitarrak, lapurtarrak, baztandarrak. Irakurleen artean behenafarrik ere izan zen. Euskalki gehienak ordezkaturik zeuden, beraz.

Itzulpena burutzean, alabaina, erabaki zehatzak eta puntualak hartu behar: hitz hau ez, bestea baizik; esakera honen ordeztu beste hau, e.a. Lexiko edo zenbait flexio mailan bitasuna edo hirutasuna agertzean, bigarren edo/eta hirugarren aukera liburuaren bukaerako hiztegi arruntera pasa ohi zen. Jakina, Euskaltzaindiak erabakitako puntuetan aukerarik ez zegoen testurako zein hartu; halakoetan ere, ordea, hiztegi arruntera pasa ohi ziren zenbait aukera; beti ere, testua ahalik ulerkorren eta hedatuena egitekotan.

Ad quo hizkuntza

Itzulpenerako, jatorrizko testutzat grekoa hartu zen, Bibli Elkarte Batuak argitarara emana: *The Greek New Testament*.

Baina, ezin bazterrerara utzi inguruko hizkuntzetako itzulpen modernoak: estuagoak batzuk, irekiagoak besteak. Itzulpenaren irizpide diferentetakoak.

Aipamen berezia merezi dute, alde honetatik, itzulpen herrikoi izenekoek. Gehienak Bibli Elkarte Batuak eraginda burutuak. Hauek, ad quo hizkuntzari edo bertsioari garrantzirik kendu gabe, ad quem hizkuntzari ematen diote lehentasuna: mezua jaso behar duenaren kodea da kontuan hartu beharrekoa itzulpena egiterakoan; irakurri behar duena da garrantzizkoa.

Euskarazko itzulpenen ekarpena oso eskasa izan zen. Batzuk exegesi maila eskasekoak direlako; besteak hizkera aldetik gure asmoetatik urrunegi zeudelako.

“Baliokidetasun dinamikoa” delako printzipioa

Edozeinek daki, hizketan, hitz, esakera eta kontzeptu asko erabili ohi dela bakoitzaren esanahia gehiegi ulertu gabe, entzunaren entzunaz hots ezaguna, baina edukina ez: autonomia, askatasuna, sozialismoa, amnistia, eta Bibli hitzegiari gagozkiola, penitentzia, grazia, konbertsioa e.a. Nork ez ditu entzunak? Baina, nork du ezagutzen beroien esanahia?

Bestalde, alde edo diferentzia kulturalak direla eta, hitzez-hitzezko itzulpen asko ez da itzulpen, ez da ulergarri ad quem hizkuntzan: *larunbat* hitzak, esaterako, euskaldunarentzat ez duen esanahia du juduarentzat.

Horrelakoetan ordain-hitza bera erabiltzea baino garrantzizkoagozat esanahia adieraztera jotzeari deritza “baliokidetasun dinamikoa”.

Bide horretatik joz, honelako itzulpenak egin izan dira:

- *ogia jan* ordez, *jan* hutsa (Lk 7,33)
- *ardoa edan* ordez, *edan* (ib.)
- *grazia* ordez, *onginahia* (askotan)
- *Jaunaren izenari dei egin* ordez, *Jaunari dei egin* (Eg 2,21)
- *Eliza* ordez, *Eliz Elkarte* (askotan)
- *baraua* ordez, *iraileko baraua* (Eg 27,9 ohar)

3.

Euskal Bibli itzulpenean tradizioarekiko jarrera

Esana dago, euskara batuan eman nahi izan dela gure kasuan. Horretarako, euskalki gehienetako ordezkarriak tartekatu nahi izan dira taldean. Hain zuzen ere, euskararen barne-egitura jatorrenak erabili, eta hizkera jatorrenaz hornitzeko.

Bestetik, hizkera ahalik modernoena erabiltzen saiatu gara: euskaldun alfabetatua izan da kontutan.

Hirugarren, exegesi maila zorrotza eman nahi izan zaio itzulpenari.

Horiek horrela, ezin esan orain arteko euskal bibli itzulpenetan hiru alderdi horiek bateratu dituenik izan denik.

Esaterako, Leizarraga batek ere euskara batuaren problemarekin topo egin zuen. Bere garaiko eta bere gisako erantzuna eman zion. Herri hizkera, ordea, askotan utzi zuen bertan behera, forma kultoei atxikitzeko. Adibidez, baliokidetasun dinamikoaren printzipioa ez zuen usaindu ere. Gaurrengungo gizakiari ezer ez edo ezer gutxi esan nahi dioten hitzak edo esamoldeak mantentzeari muzin egin nahi izan diogu geurean. Ezin esan, noski, beti asmatu izan dugunik; taldean bati forma fosilizatua iruditzen zitzaiona mantendu beharrekoa iruditzen zitzaion beste bati. Joera, dena den, hor dago.

Halere, Leizarragarengandiko tradizioari atxiki gatzazkio, goitik behera, best seller den liburua Euskal Herri osoari bertsio bakaurrean eman nahi izatean.

Beste bertsioei ere ez diegu muzin egin ahal izan. Taldeko guztiok gatzazkio zordun euskaraz egin den erlijio hizkerari. Halere, aipatu burubideak kontutan izanik, pasarte askotan egin behar izan dugu geure bide propioa.

4.

Itzulpenaren harrera

Euskaraz, beste arlo askotan bezalaxe, itzulpenari buruzko kritika literarioa oso murrizta izan da; kritika literario idatzia, esan nahi da. Puntu xeheren batez Koldo Mitxelenak bota zuen bere iritzitxoak: jatorrizkoan "gizon" zekarren zenbait pasadizotan itzulpenean "gizon-emakume" jarri zela, esaterako. Baina, ezer gutxi gehiago idatzi izan da maila kritikoan.

Ahotik ahorakoak gehixeago izan dira. Alde batetik, goraipatuz batzuk. Bestetik, Liturgi Batzordearena bezain gozoa ez dela esanez beheren batek. Beti bezala, ahaztu xamarturik, konparazioak egitean, bataren eta bestearen xedeak.

Salmenta kopuruari bagagozkio, datu hauxe dago, aski esanguratsua: 1984eko martxoan 4.159 ale argitaratu zirela, eta 1987ko abenduan agorturik zela edizioa. Ezin esan, alderdi honi atxikiz, harrera txarra izan duenik; batipat, beste itzulpenik ere badagoela kontutan izanik.

Baina, errealista samar izan nahi eta, galdera hau dagiogu geure buruari: zenbateraino erabili da, ordea, liburua?

5.

Taldearen eskuarteko eta etorkizuneko proiektuak

Biblia osoa euskaratzeko asmoz sortu zen taldea. Bidea egin ahala, asmo berririk ere erabili izan du: Bibliari buruzko liburu herrikoiak prestatu eta argitaratu, e.a. Baina, azalatu bezala, ezkutatu egin ziren asmo horiek. Jendea lanpetuegi horrelako lanetan sartzeko.

Itun Berria euskaratu ondoren, esan bezala, zenbait urtez planto eginik egon zen taldea. Denboraldi horretan lankideetako bat ere zendu zen: Mikel Plaza, Arraiozko Erretorea. Halere, 1987an, berriro ekin zitzaion lanari. Oraingoan Itun Zaharra euskaratzeari. Taldeko batzuk zaharrak, besteak berriak; zahar batzuk atzera geldituak.

Asmoa, Itun Zaharra bukatu eta Itun Berriari ukituren emanaz, Biblia osoa euskaratzea da. Ez da esan nahi, bitarte horretan, eredu gisa edo, liburu bereziren bat plazaratuko ez denik. Baina, asmoa zazpi-zortzi urteren buruan Biblia osoa Euskal Herriaren esku jartzekoa da.

Oraingoan lan prozedura arindu egin da, funtsean lehengoa bera bada ere. Urtean bi bider, bakoitzean astebetetz, biltzen da talde osoa.

Bitartean, talde txikitari egiten da lan, eta postaz: idarokizunak eta zuzenketak batak besteari proposatuz.

6.

Bibliaren itzulpena testu sakratu nahiz testu literario gisa

Lehenik, Bibliako liburuetan estilo literario diferentetako pasarteak daudela esan behar: prosa eta poesia; historia, didaktika, e.a.

Bibli itzultzailearen lehen egitekoa, pasarte literario desberdin horiek bereiztea da, eta ad quem hizkuntzan ad quo hizkuntzako mota literario ahalik berdintsuena ematea. Esaterako, otoitz pasarteei otoitz eitea ematea dateke itzultzailearen egitekoa. Jakina, berehala sortuko zaio problemarik: jatorrizkoan salterioaren laguntzarekin otoiztekoa zen pasartea ad quem hizkuntza beste musika tresna diferente batekin otoizteko denean, ezin joka justuegi; egokitu beharra, alegia.

Baina, arazoa ez da sakratu eta literario arteko bereizketa edo kontrajartzea. Ad quem hizkuntzan pasartea zertarako denak jar diezaioke, esan bezala, mugarik edo baldintzarik. Hala, liturgian erabiltzekoa den itzulpenak bere eitea izango du: entzuteko izatea gehienbat, egin-egindako esamoldeak gehiago erabili beharra, e.a.

Beraz, Bibliaren itzulpenean ez dago zertan eginik testu sakratu eta testu literario arteko bereizketarik; askoz gutxiago, biak kontrajartzerik.

Elizen Arteko Bibliaren itzulpenean nagusi izan den burubidea zera izan da: jatorrizkoari —formaren eta edukinaren aldetik— ahalik leialen izanik, ad quem hizkuntzako irakurleari, gaurrenguari, egokituz, Bibliaren edukina edo mezua bizikien eta ahalik ulerko-rron aurkeztea. Jakina, horretan formak zerikusi handia duela jakinik. Forma fosilizatu eta jadanik esanahi gutxiko edo eskaseko edo indar gutxiko direnak baztertera utzi nahi izanik, berriak asmatzen saiatu behar izan delarik.

SINTESIS

Grupo intereclesial para la traducción de la Biblia

Esta traducción se planteó y elaboró como trabajo conjunto entre católicos y protestantes. No es por tanto una traducción ecuménica: son muchas las iglesias cristianas que no han intervenido en ella. Por ello se ha empleado el término **Biblia intereclesiástica**, a fin de expresar la labor conjunta de diferentes iglesias cristianas.

La representación de los protestantes la ha llevado la "Asociación unificada de la Biblia"; por los católicos han tomado parte en el trabajo sacerdotes diocesanos y un grupo de frailes.

Estas colaboraciones ya no son raras o infrecuentes. El Secretariado Vaticano para la Unificación de los Cristianos tiene convenida una normativa para este tipo de trabajos. Ya se han hecho múltiples traducciones, y se siguen haciendo. Ésta es por lo tanto una más.

La idea de la creación de un grupo de estas características surgió ya durante el franquismo, en Loyola. No empieza a concretarse sin embargo hasta 1977, cuando los protestantes expresan su deseo de colaborar; se celebra un seminario en Aránzazu, y allí se plantean los siguientes objetivos: analizar científicamente los problemas que plantea la traducción de la Biblia a lenguas modernas; traducir a euskara batua, a fin de que llegue al sector más amplio posible. En el 78, comienza la traducción del Nuevo Testamento; se termina en 1982. En estos momentos se prepara una segunda edición.

Estos han sido los criterios de traducción: traducir a euskara batua, en un estilo actualizado; nivel exegético alto; utilización del texto griego como texto original. Por último, más que a la traducción literal, se tiende hacia una equivalencia dinámica. Por otro lado, hay que decir que, teniendo en cuenta los problemas específicos que plantea la traducción de la Biblia, no se puede separar la Biblia como texto sagrado por un lado y literario por otro.

La acogida de esta traducción ha sido buena: en 1987 se agotó la edición.

En cuanto a nuevos proyectos del grupo, diremos que en estos momentos, además de la segunda edición del Nuevo Testamento, está el de terminar la traducción del Antiguo Testamento, con lo cual en siete u ocho años estaría traducida la Biblia entera al euskara.

SYNTHESIS

Interecclesial group for the translation of de Bible

This translation was planned and made as a combined work between catholics and protestants.

*It is not therefore an ecumenical translation: many are the christian churches which have taken no part in this work. That is why the term **Interecclesial Bible** has been used, in order to express the combined work of different christian churches.*

The protestants were represented by the "Unified Association for the Bible"; on the catholic side, diocesan priests and a group of friars have taken part in this job.

These collaborations are no more unusual or infrequent. The Vatican Secretariat for the Unification of Christians has established some rules for this kind of work. Many translations have already been done and are still being done. This is but another one.

The intention to set up one of these groups, came out in Loyola in 1977, in Franco's days. Nevertheless it doesn't take shape until 1977, when protestants express their wish to collaborate. A seminar was held in Aranzazu and the following aims were set forth: to analyse scientifically the problems raised by the translation of the Bible into modern languages; to translate it into "euskara batua" so that it can reach the widest range of people. In 1978, the translation of the New Testament begins; it is finished by 1982. A second edition is now in progress.

The translation criteria have been the following: to translate into "euskara batua" and in an up-to-dated style; high exegetic level; the use of the greek text as original text. Finally, more than to obtain literal translation, dynamic equivalence has rather been choosen. On the other hand, it must be said, that bearing in mind the specific problems raised by the translation of the Bible, the latter cannot be considered separately as a sacred text and a literary one.

The acceptance of this work has been good: in 1978 the edition was sold out.

As far as the new projects are concerned, we can say that at this moment the groups have the intention of translating the Old Testament and thus in seven or eight years the whole Bible will be translated into basque.